משנה · אחרונים · פתח עינים · סדר זרעים

פתח עינים על משנה דמאי

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על משנה דמאי

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-משנה-דמאי/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
פרק ב 4
משנה א 4
פרק ג 4
משנה א 4
פרק ד 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 5
פרק ה 6
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ט 6
פרק ו 7
משנה א 7
פרק ז 8
משנה ג 8
משנה ד 8

פרק א

משנה א

והחומץ שביהודה עמ"ש הרב תוספת יום טוב ועוד אפי' כי תימא שמעולם לא החמיץ מ"מ אצטריך למתני דאין סומכין על הנס כדאשכחן בריש יומא שהיו מתקנין כהן אחר וכו' אע"ג דתנן וכו' ולא אירע קרי וכו' וכתב מהר"ש חסיד בתוס' חדשים דיש לדחות דמשום טומא' אחרות ומהתם משנה ד' ומשנה ו' הו"ל לאתויי דחשו לקרי אלא דאין ראיה דאיירי בבית שני משא"כ בבית א' י"ל שסמכו על הנס עכ"ד ותימה על הרב תוספת י"ט ועל הרב מהר"ש חסיד וכן על הרב גן המלך סי' קי"ח דלא זכרו דברי הירושלמי שילהי פ"ק דיומא ואבות דר' נתן פ' ל"ה וכבר הארכתי בזה אני בעניי בס' הקטן שער יוסף דף ק"ו ע"ש ובקונטריס אחורי תרעא ומשם באר"ה .

פרק ב

משנה א

האורז שבח"ל וכו' עמ"ש התוספות בחולין דף ו' ע"ב ובע"ז דף נ"ט שהאריכו הרבה אי היו מפרישין תרומות ומעשרות בח"ל ומייתו כמה סוגיות ועמ"ש אני בעניי לעיל בפרק כיצד מברכין (ברכות דף ל"ו) בס"ד ע"ש:

פרק ג

משנה א

מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי. דעת הרמב"ן דמאכילין העניים [ו]האכסניא אפי' תרומת מעשר של דמאי כדמאי גופיה דבהא הקילו רבנן בדרבנן דמדינא רוב עמי הארץ מעשרין ואזלינן בתר רובא. כן כתבו בשמו הריטב"א והר"ן פ' לולב הגזול עלה דתנן אתרוג הגזול וכו' ושל דמאי. ונראה שהר"ן מסכים בזה כי הרואה יראה שחלק על הרמב"ם בדין טבל ובפרט זה שתק ע"ש:

ומאי דתנן והרוצה לתקן יתקן הרב תוספת יום טוב הביא דברי הרמב"ם בפירושו וכתב שבחיבור פ"י דמעשר חזר בו ע"ש באורך ודבריו ברור מללו דבחיבורו חזר בו וקצת יש להרגיש על הרדב"ז בביאורו שם שלא החליט הדבר שהביא דברי הרמב"ם בפירושו ואח"ך כתב ונראה לתרץ עוד וכו' וכ"נ ממ"ש רבינו הכא. והול"ל ברישא דרבינו חזר מפירושו וכו' ותו לא ולא להביא הפירוש ואח"ך לומר ונראה לתרץ עוד וכו' ודוק הטב:

פרק ד

משנה א

בשבת יאכל על פיו וכו' אמרו בירושלמי רב ביבי בשם ר' חנינא אימת שבת עליו והוא אומר אמת ופירש הרמב"ם בפירושו שעמי הארץ הוא חמור בעיניהם לעשות עבירה ביום שבת מפני כבוד היום לפיכך לא ישקר עכ"ל וצריך ביאור מה זה היה לעם הארץ כי ירא לעבור בשבת יותר מבחול. ואפשר לומר במ"ש רבינו האר"י זצ"ל בשער מאמרי רז"ל במ"ש ע"ה מותר לנוחרו כדג ביוה"ך שחל להיות בשבת. שעמי הארץ פוגמים בעשיה ואינם פוגמים כל כך אך בשבת דעולם העשיה עולה למעלה וכל העולמות נקשרים אף הע"ה כשפוגם בשבת הוא פגם גדול עד האצילות וכו' ע"ש והשתא מבואר דע"ה אע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי שהפגם שלו בשבת חמור מאד ולכן מתירא לעבור בשבת יותר מבחול ודוק:

משנה ב

המדיר את חבירו שיאכל אצלו וכו' הרמב"ם פירש השביעו וכ"כ בחיבור פי"ב ורבינו עובדיה פירש שא"ל קונם וכו' והרדב"ז בביאורו שכתב משנה כלשון רבינו אשארא קאי ולפי פירוש רבינו עובדיה הא דתנן ובשבת שניה אעפ"י שנדר ממנו הנאה וכו' הטיב אשר דיבר הגאון מהר"ש נר"ו הובא בתו' חדשים. ומ"ש רבינו עובדיה שבת ראשונה של חופה כן פירשו בירושלמי דשבת ראשונה ושניה של חופה קאמר (ועמ"ש הרמד"ל במעריך ערך משתיתן דף ל"ח ע"ב) אך הרמב"ם בחיבור השמיטו וכתב הרדב"ז דסבר דלמסקנא דאמר משום איבה לא קאי דאיכא איבה אף בשבת דעלמא ע"ש בביאורו להרמב"ם. ודעת הרא"ש והר"ש ורבינו עובדיה דגם הא דשבת ראשונה דחופה אינו אלא משום איבה דבההוא שבתא שייך איבה ודאי לא כן שבת דעלמא ופשוט:

משנה ג

למעשר עני של דמאי וכו' הירושלמי הביאו הר"ש האוכל פירותיו טבולי מעשר עני חייב מיתה וכו' ועמ"ש הרב המופלא מופת דורנו מהר"י בכ"ר דוד זלה"ה בספרו הבהיר דברי אמת בקונטריסים דף ק' ע"ד ע"ש:

פרק ה

משנה ב

הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וכו' כתב הר"ש וכי תימא הא על כרחך הכא בודאי איירי וכו' וא"כ היאך ישראל מפריש תרומה ותרומת מעשר והלא מעשר ראשון דלוי הוא ועליו להפריש דילמא אבא אלעזר בן גומלא היא וכו' ע"ש וכן כתב הרא"ש בפירושו רק דהר"ש אפיקיה בלשון דילמא והרא"ש נקטיה בפשיטות ואמר מר וי"ל דאתיא כאבא אלעזר וכו' ע"ש וקשה דהא בירושלמי אתמר עלה עד כדון כהן ולוי ישראל אין יאמר תרומת מעשר נמצא מפריש על דבר שאינו שלו. הרי דבירושלמי אוקמה בכהן ולוי ואתיא כרבנן ולא בעו לאוקומה כאבא אלעזר בן גומלא דהוי יחידאה. ורבותנו הר"ש והרא"ש אשר לו רגל על לשונם תלמודא דמערב' מדוע השתא קסתם הוסג אחור ושבקי ליה ומדנפשייהו מוקמי למתני' כיחידאה. ואחר זמן רב האלהים אנה לידי פירוש ירושל' כ"י ושם ראיתי שכתב דאיכא נסחא דל"ג בירושלמי עד כדון כהן ולוי וכו' וכתב הרב המפרש הנז' דהכי מוכח מהר"ש והרא"ש דלא הוו גרסי ליה בירושלמי דמוקמי למתניתין כאבא אלעזר עכ"ד והנאני. ועמ"ש גדול דורנו הרב דברי אמת בקונטריסים דף צ"ט בענין זה גם אנכי עפר דל כתבתי קצת בזה בספרי הקטן ברכי יוסף י"ד סי' של"א אות י"ב בס"ד ע"ש. ועתה נזדמן לידי ס' אורים גדולים למורינו הרב הגדול שארינו מהרי"ז זלה"ה וראיתי שעמד בענין זה בלמודים דף י"ז וכעת איני מופנה אפי' מצד אחד להתבסם מתורתו אי מ"ש הרב ז"ל הפך מ"ש אני בעניי או יש סיעתא למ"ש בברכי יוסף כי הנח"ץ השיאני:

משנה ג

ומתיר בחלה עמ"ש בשו"ת לחמי תודה להרב מהר"ר ישעיה באסן סי' ב' ע"ש ודבריו ברורים ופשוטים .

משנה ט

מעשרין משל ישראל על של כותים וכו' אמרו בירושלמי דר"מ היא דסבר אין קנין לגוי להפקיע מתרומות ומעשרות ור' יהודה ור' שמעון אומרים יש קנין וכו'. ר' יהודה בן פזי בשם ר' הושעיה הלכה כר"ש דלא כן מה נן אמרין ר"מ ור"ש אין הלכה כר"ש אלא בגין דתני אר"ש שזורי וכו' ע"ש וראיתי להרב המקובל מהר"ם די לונזאנו זלה"ה בהגהותיו לירושלמי כ"י שכתב וז"ל דלא כן מה נן וכו' פירוש פשיטא דאין הלכה כר"מ דיחיד הוא לגבי ר' יהודה ור"ש ולמה הוצרך לפסוק הלכה כר"ש ומשני דאשכחן נמי

לר' טרפון דסבר כר"מ והו"ל תרי ותרי עכ"ל ולי ההדיוט נראה דפשט הירושלמי הוא דקי"ל בעלמא לדעת הירושלמי בפלוגתא דר"מ ור"ש הלכה כר"ש ואמאי הכא הוצרך לומר הלכה כר"ש. וכן בה"ג בהלכות קצובות דבני מערבא דק"ך כתוב ר"מ ור"ש הלכה כר"ש וכן רבינו שמואל הנגיד פסק ר"מ ור"ש הלכה כר"ש. וכן ראיתי בתשב"ץ למהר"ם סי' י"ח שכתב ר' מאיר ור"ש הלכה כר"ש. וגדולה מזו כתב ראב"ן ריש דף קכ"ב ודף קכ"ד דר' יהודה ור' שמעון הלכה כר"ש. ואני בעניי כתבתי בזה באיזה מקומות ואחר זמן נדפס יד מלאכי לרבין חסידא הרמ"ך זלה"ה והפליא עצה בסי' תק"פ וע"ש סי' תקע"ז. ועתה נדפסו שו"ת נודע ביהודה להגאון מהר"ר יחזקאל נר"ו ומידי עוברי ראיתי בשו"ת י"ד סי' כ"ו דף ל"ט ע"ד שתמה עמ"ש במבוא התלמוד דר"מ ור"ש הלכה כר"ש שהוא נגד סוגית עירובין אבל הליכות עולם קאמר הלכה כדברי המחמיר עכ"ד ותימה על גאון שכמותו דנעלם ממנו אמבוה דספר"י וסוגיות הירושלמי וכמה ראשונים דנקטי כירושלמי כדנקיט רבינו שמואל הנגיד במבוא התלמוד ויש מקום לדבריו דמילתא דאסתפק' בגמרין ופשוט בירושלמי נקטינן כירושלמי ובזה יתישבו קצת דברי הרא"ש ספ"ב דע"ז כאשר יראה הרואה מריש מילין שכתבנו פה בעניותנו וברכי יוסף א"ה סי' טו"ב וקול הי"ד המרבה יד מלאכי ומשם בארה:

ומאחר דכתבו ז"ל דדעת הירושלמי דר"מ ור"ש הלכה כר"ש ודאי דזו כונת הירושלמי דקמן וא"צ למ"ש מהר"ם די לונזאנו והירושלמי פריך דבעלמא הלכה כר"ש וכ"ש הכא. וכן פירש מהר"ר אליהו בפשיטות ועיין בירושלמי סוף תרומות ופ"ח דשביעית ואין להאריך:

פרק ו

משנה א

מן הנכרי ומן הכותי יחלק לפניהם וכו' בירושלמי על משנה זו מפורש דאין שליחות לגוי בין גוי לגוי בין גוי לישראל. ותמהו הרב מגן אברהם סי' תמ"ח והרב משנה למלך פ"ב דשלוחין על הרב משאת בנימין סי' צ"ז דפסק בפשיטות דגוי בגוי עושה שליח דנעלם ממנו דברי הירושלמי הכא ופ"ק דתרומות דקאמר דגוי בגוי אינו עושה שליח ע"ש ויש כמה רבנים אחרונים שתפסו כהרב משאת בנימין והרב ברכת הזבח בתשובותיו סי' מ"ה ראשון נראה כמסתפק:

פרק ז

משנה ג

לא יחשוך מפני שהוא ממעט מלאכתו של בעל הבית. מכאן ראיה למ"ש מהר"ם בר ברוך בתשובותיו סי' תרס"ז דבעל הבית יכול למחות ביד המלמד שלא ישכים לכתוב לאחרים או לעצמו כי יאמר לו לא תוכל ללמוד ביום. מהרי"ך זלה"ה. ואתיא כפירוש הר"ש והרא"ש ורבינו עובדיה ע"ש. אך ראה תראה להרמב"ם בפירושו שפירש פירוש אחר וקצת יש להרגיש דמוכח בירושלמי כפירוש הר"ש והרא"ש ורע"ם והדבר פשוט דכ"ע מודו בנדון מהר"ם. ומהר"ם למד מתוספתא וירושלמי דתעניות ע"ש והתוספתא ומ"ש בירושלמי דתעניות הכל הוא בירושלמי על משנתנו:

משנה ד

ועשרה מעשר. עיין מ"ש התוס' בגיטין דף כ"ה ע"א ומ"ש הרב פרי חדש במים חיים במשניות ועיין מה שכתב הרב פני יהושע בשיטתו שם בגיטין על דברי התוספות: